

ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ПРОГРАМІСТІВ І СИСТЕМНИХ АДМІНІСТРАТОРІВ

Панасенко Н.М. Чинники професійного самоздійснення фахівців у галузі інформаційних технологій – програмістів і системних адміністраторів. У статті викладено результати емпіричного дослідження, спрямованого на визначення психологічних чинників професійного самоздійснення фахівців у галузі інформаційних технологій – програмістів і системних адміністраторів. Встановлено, що найвираженішими чинниками і загального, і внутрішньо професійного самоздійснення є ступінь незалежності цінностей і поведінки суб'єкта від впливу ззовні та здатність до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування. Додатковими чинниками виявилися здатність до цілісного сприйняття світу і людей, до розуміння взаємозв'язку протилежностей, таких як гра і робота, тілесне і духовне та здатність приймати своє роздратування, гнів і агресивність як природний прояв людської природи.

Ключові слова: самоздійснення, професійне самоздійснення, чинники професійного самоздійснення, фахівець у галузі інформаційних технологій, програміст, системний адміністратор.

Панасенко Н.Н. Факторы профессионального самоосуществления специалистов в области информационных технологий – программистов и системных администраторов. В статье изложены результаты эмпирического исследования, направленного на определение психологических факторов профессионального самоосуществления специалистов в области информационных технологий - программистов и системных администраторов. Установлено, что наиболее выраженными факторами как общего, так и внутри профессионального самоосуществления является степень независимости ценностей и поведения субъекта от воздействия извне и способность к быстрому установлению глубоких и тесных эмоционально-насыщенных контактов с людьми, к субъект-субъектному общению. Дополнительными факторами оказались способность к целостному восприятию мира и людей, к пониманию связанности противоположностей, таких как игра и работа, телесное и духовное и способность принимать свое раздражение, гнев и агрессивность как естественное проявление человеческой природы.

Ключевые слова: самоосуществление, профессиональное самоосуществление, факторы профессионального самоосуществления, специалист в области информационных технологий, программист, системный администратор.

Постановка проблеми. Професії програміста і системного адміністратора як фахівців в галузі інформаційних технологій сформувалися порівняно недавно і по праву вважаються одними з ключових у ході інформаційно-комп'ютерної революції, є затребуваними і перспективними. Але разом з тим, є не достатньо вивченими, особливо стосовно проблеми їх професійного самоздійснення. Тому безперечно актуальним є визначення чинників професійного самоздійснення спеціалістів в галузі інформаційних технологій – програмістів і системних адміністраторів.

Вихідні передумови. Реалії сучасного світу потребують постійної активізації розвитку особистості, її творчого потенціалу. Особистість самостійно обирає ситуацію та шлях свого розвитку, свого професійного самоздійснення, при

цьому постійно змінюючи себе як у внутрішньо-професійному, так і зовнішньо-професійному аспектах [4].

Один із провідних дослідників проблеми самоздійснення А. Gewirth досить стисло визначає його як переведення у дійсність найглибших бажань людини або найгідніших здібностей. Автор зазначає, що пошук гідного людського життя є пошуком самоздійснення [7].

Особистісне самоздійснення розуміється як свідомий саморозвиток людини, в процесі якого розкриваються її потенційні можливості у різних життєвих сферах, результатом чого є постійне досягнення особистісно та соціально значущих ефектів, формування власного «простору життя».

Професійне самоздійснення - це одна із найважливіших форм життєвого самоздійснення, яка характеризується високим рівнем розкриття особистісного потенціалу фахівця в обраній професії, розвитком його здібностей, взаємопоєднанням із професією, повсякчасною затребуваністю його професійної кваліфікації, широким використанням його професійного досвіду та здобутків іншими фахівцями [4;5]. Визначення чинників та сприяння професійному самоздійсненню можна розглядати в якості однієї з найважливіших проблем сучасної психологічної науки [1; 2].

У професійному самоздійсненні виділено дві загальні *форми*: зовнішньо-професійна (досягнення значущих здобутків у різних аспектах професійної діяльності); внутрішньо-професійна (професійне самовдосконалення, спрямоване на підвищення професійної компетентності та розвиток професійно-важливих якостей) [5].

Мета статті. У статті викладені результати емпіричних досліджень, спрямованих на визначення психологічних чинників професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій – програмістів та системних адміністраторів.

Виклад методики і результатів досліджень. Вибірку нашого дослідження склали 19 фахівців в галузі інформаційних технологій (програмісти та системні адміністратори). Всі вони чоловічої статі. Середній вік – 26 років (від 24 до 30 років). Стаж роботи за професією у середньому 6 років (від 3 до 10 років).

У дослідженні було використано Опитувальник професійного самоздійснення і Опитувальник для визначення етапів та чинників професійного становлення фахівців та чотири психодіагностичні методики (Самоактуалізаційний тест Е. Шострома – САТ, «Мотивація професійної діяльності» (методика К. Замфір у модифікації А. Реана), Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема, Методика «Діагностика рівня емоційного вигорання (В.В. Бойко)». Визначення чинників професійного самоздійснення засновувалося на використанні лінійного регресійного аналізу (метод Stepwise).

Як показав аналіз отриманих результатів, і показники використаних методик, і показники опитувальника для визначення етапів та чинників професійного становлення фахівців, виявилися достатньо інформативними щодо можливості зумовлювати професійне самоздійснення фахівців в галузі інформаційних

технологій (програмістів та системних адміністраторів). Тому ми нижче проаналізуємо регресійні моделі, для кожного з трьох узагальнених показників опитувальника професійного самоздійснення фахівців, побудовані як з використанням лише показників психодіагностичних методик, так і з використанням показників психодіагностичних методик та опитувальника.

У першій регресійній моделі предикації показників «загального рівня професійного самоздійснення» показниками психодіагностичних методик (таблиця 1) ми бачимо, що найвищу прогностичну силу із коефіцієнтом множинної регресії ($R = 0,67$) та кількістю поясненої дисперсії ($R^2 = 0,44$) має показник шкали «підтримки» за тестом САТ. Тобто, у фахівців нашої вибірки спостерігається висока ступінь незалежності цінностей і поведінки від впливу ззовні, вони є незалежними у своїх вчинках, прагнуть керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами, що, однак, не означає ворожості до оточуючих і конфронтації з груповими нормами. Вони є вільними у виборі, не схильні піддаватися зовнішньому впливу.

Таблиця 1

Регресійна модель предикації «загального рівня професійного самоздійснення» показниками психодіагностичних методик

Модель	R	R ²
1	0,67	0,44
2	0,78	0,61
3	0,86	0,73
4	0,90	0,81

Предиктори: 1) «підтримка»; 2) № 1 та «особистісна відстороненість /деперсоналізація»; 3) №№ 1-2 та «емоційна відстороненість»; 4) №№ 1-3 та «контактність».

Примітки: показник № 1, 4 отримано за Самоактуалізаційним тестом; № 2, 3 – за методикою «Діагностика рівня емоційного вигорання».

Потім за значимістю йдуть показники особистісної відстороненості (деперсоналізації) ($R = 0,78$, $R^2 = 0,61$) і емоційної відстороненості. Це свідчить, про відчуття відсутності у житті близьких людей, зокрема, збідніння емоційної насиченості стосунків, відчуття наповненості негативними емоціями. Захисні механізми психіки запобігають психічному «згоранню», тому людина закривається, замикається у собі, відгороджуючись від будь-яких емоційних подразників.

При чому, згідно отриманих результатів, «загальне» професійне самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій (програмістів та системних адміністраторів), істотною мірою зумовлюється таким показником шкали САТ як «контактність», що вказує на здатність до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування.

Тобто, загальний рівень професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій (програмістів та системних адміністраторів) зумовлюють ступінь незалежності цінностей і поведінки від впливу ззовні та здатність до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів.

тів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування. А от наявність в цій моделі показників особистісної відстороненості (деперсоналізації) і емоційної відстороненості потребують врахування і окремої уваги при розробці практичних технологічних підходів.

Далі розглянемо регресійну модель предикації «рівня внутрішньо професійного самоздійснення» показниками психодіагностичних методик та опитувальника (таблиця 2).

Таблиця 2

Регресійна модель предикації «рівня внутрішньо професійного самоздійснення» показниками психодіагностичних методик

Модель	R	R ²
1	0,78	0,61
2	0,84	0,71
3	0,90	0,81

Предиктори: 1) «підтримка»; 2) № 1 та «емоційна відстороненість»; 3) №№ 1-2 та «контактність».

Примітки: показник № 1, 3 отримано за Самоактуалізаційним тестом; № 2 – за методикою «Діагностика рівня емоційного вигорання».

Ця модель є майже аналогічною до попередньої, відрізняється тільки відсутністю в моделі «особистісної відстороненості /деперсоналізації». В ній найвищу прогностичну силу із коефіцієнтом множинної регресії ($R = 0,78$) та кількістю поясненої дисперсії ($R^2 = 0,61$) має показник шкали «підтримки» за тестом САТ. Потім за значимістю йдуть показники «емоційної відстороненості ($R = 0,84$, $R^2 = 0,71$) і шкали «контактності» за тестом САТ ($R = 0,90$, $R^2 = 0,81$).

Тобто, рівень внутрішньо професійного самоздійснення фахівця в галузі інформаційних технологій пов'язано із його здатністю бути незалежним від впливу ззовні у своїх вчинках і цінностях, що дає певну автономію в рішеннях. При цьому вони мають високий рівень самоконтролю, який може призводити до відсторонення від емоцій та людей і це безперечно може призводити до певних проблем в стосунках. Але при необхідності вони є здатними до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми.

Перейдемо до розгляду регресійної моделі предикації зовнішньо професійного самоздійснення (таблиця 3).

Таблиця 3

Регресійна модель предикації «рівня зовнішньо професійного самоздійснення»

Модель	R	R ²
1	0,73	0,53

Предиктори: 1) «особистісна відстороненість/деперсоналізація».

Примітки: показник № 1 отримано за методикою за методикою «Діагностика рівня емоційного вигорання».

У цій моделі найбільш інформативним щодо «рівня зовнішньо професійного самоздійснення» є показник «особистісної відстороненості (деперсоналізації)» ($R = 0,73$; $R^2 = 0,53$), який вказує на вплив на зовнішньо професійне са-

моздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій цього симптому емоційного вигорання і виявляється у відчутті відсутності у житті близьких людей, зокрема, збідніння емоційної насиченості стосунків.

Перейдемо до розгляду регресійних моделей предикації складових внутрішньо професійного самоздійснення. У таблиці 4 представлено регресійну модель предикації потреби у професійному вдосконаленні.

Таблиця 4

Потреба у професійному вдосконаленні

Модель	R	R ²
1	0,79	0,62

Предиктори: 1) «підтримка».

Примітки: показник № 1 отримано за Самоактуалізаційним тестом.

Ми бачимо, що в цій моделі найвищу прогностичну силу із коефіцієнтом множинної регресії ($R = 0,79$) та кількістю поясненої дисперсії ($R^2 = 0,62$) має показник шкали «підтримки» тесту САТ, що вказує на незалежність цінностей і поведінки від впливу ззовні, незалежність у своїх вчинках, прагнення керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами.

У таблиці 5 представлено регресійну модель предикації наявності проекту власного професійного розвитку.

Таблиця 5

Наявність проекту власного професійного розвитку

Модель	R	R ²
1	0,54	0,29
2	0,75	0,56

Предиктори: 1) «синергія»; 2) № 1 та «підтримка».

Примітки: показники № 1, 2 отримано за Самоактуалізаційним тестом.

У цій моделі найбільш інформативними є два показники тесту САТ: показник шкали «синергія» ($R = 0,54$; $R^2 = 0,29$) (здатність до цілісного сприйняття світу і людей, до розуміння пов'язаності протилежностей, таких як гра і робота, тілесне і духовне тощо) і шкали «підтримка» ($R = 0,75$; $R^2 = 0,56$) (незалежність цінностей і поведінки від впливу ззовні, незалежність у своїх вчинках, прагнення керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами).

У таблиці 6 представлено регресійну модель предикації постійної постановки нових професійних цілей.

Ми бачимо, що в цій моделі найвищу прогностичну силу із коефіцієнтом множинної регресії ($R = 0,57$) та кількістю поясненої дисперсії ($R^2 = 0,33$) має показник зовнішньої позитивної мотивації, що вказує на вплив на постійну постановку нових професійних цілей, як складової внутрішньо професійного самоздійснення, позитивного підкріплення ззовні.

Постійна постановка нових професійних цілей

Модель	R	R ²
1	0,57	0,33
2	0,81	0,65

Предиктори: 1) «зовнішня позитивна мотивація»; 2) № 1 та «прийняття агресії».

Примітки: показник № 1 отримано за методикою «Мотивація професійної діяльності»; № 2 отримано за Самоактуалізаційним тестом.

Потім за значимістю йде показник шкали «прийняття агресії» тесту САТ, що свідчить про здатність приймати своє роздратування, гнів і агресивність як природний прояв людської природи.

Висновки. Таким чином, результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що найбільш вагомим чинником професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій (програмістів та системних адміністраторів), серед використаних психодіагностичних показників, є показник шкали «підтримки» тесту САТ (ступінь незалежності цінностей і поведінки суб'єкта від впливу зовні). Цей чинник виявився провідним як щодо двох узагальнених показників професійного самоздійснення (загальний рівень, рівень внутрішньо-професійного самоздійснення) так і для двох з десяти ознак, які складають зазначені рівні (потреба у професійному вдосконаленні і наявність проекту власного професійного розвитку).

Другим за вагою чинником можна вважати показник шкали «контактності» за тестом САТ, тобто здатність людини до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування.

В якості додаткових важливих чинників професійного самоздійснення можна розглядати показники таких шкал САТ, як «синергія» (здатність людини до цілісного сприйняття світу і людей, до розуміння пов'язаності протилежностей, таких як гра і робота, тілесне і духовне тощо) і «прийняття агресії» (здатність індивіда приймати своє роздратування, гнів і агресивність як природний прояв людської природи).

Також було визначено негативні чинники, що впливають на рівень професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій (програмістів та системних адміністраторів). Такими чинниками виявилися такі симптоми емоційного професійного вигорання, як «особистісна відстороненість (деперсоналізація)» і «емоційна відстороненість».

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці, на основі отриманих результатів, практичних технологічних підходів, спрямованих на сприяння професійному самоздійсненню фахівців в галузі інформаційних технологій - програмістів та системних адміністраторів.

Список використаних джерел

1. Алонцева А.И. Самоосуществление личности в юношеском возрасте / А.И. Алонцева // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 3 (6). – С. 23 – 25.
2. Большакова А.М. Особистісна реалізованість людини в онтогенезі: автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / А. М. Большакова; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 36 с.
3. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія / О.М. Кокун. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. Агенство», 2012. – 200 с.
4. Кокун О.М. Життєве та професійне самоздійснення як предмет дослідження сучасної психології / О.М. Кокун // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 9. – С. 1 - 5.
5. Панасенко Н.М. Особливості професійного самоздійснення спеціалістів в галузі інформаційних технологій (програмістів) / Н.М. Панасенко // Психологічний часопис: збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. - № 1. – Вип. 1. – Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2015. – С. 66 - 73.
6. Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення особистості: монографія [Електронний ресурс] / О.М. Кокун, В.В. Клименко, О.М. Корніяка, О.Р. Малхазов [та ін.] ; за ред. О.М. Кокуна. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 297 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/10038/>.
7. Gewirth A. Self-Fulfillment / A. Gewirth. – Princeton, NJ.: Princeton University Press, 2009. – 235 p.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Alontseva A.I. Samoosuschestvlenie lichnosti v yunosheskom vozraste / A.I. Alontseva // Vektor nauki TGU. – 2011. – # 3 (6). – S. 23 – 25.
2. Bolshakova A.M. Osobistsna reallzovanist lyudini v ontogenezi: avtoref. dis. ... d-ra psihol. nauk : 19.00.07 / A. M. Bolshakova; Klasich. privat. un-t. – Zaporizhzhya, 2011. – 36 s.
3. Kokun O.M. Psihologiyaprofesiynogostanovlennyasuchasnogofahivtsya: Monograflya / O.M. Kokun. – K.: DP «Inform.-analit. Agenstvo», 2012. – 200 s.
4. Kokun O.M. ZhittEve ta profeslyne samozdlysnennya yak predmet doslidzhennya suchasnoyi psihologiyi / O.M. Kokun // Praktichna psihologiya ta sotsialna robota. – 2013. – # 9. – S. 1 – 5.
5. Panasenko N.M. Osoblivosti profesynogo samozdlysnennya spetsialistiv v galuzi Informatsynih tehnologiy (programistiv) / N.M. Panasenko // Psihologichniy chasopis: zbirnik naukovih prats / za red. S.D. Maksimenka. - # 1. – Vip. 1. – KiYiv: Institut psihologiyi Imeni G.S. Kostyuka Natsionalnoyi akademiyi pedagogichnih nauk UkraYini, 2015. – S. 66 – 73.
6. Psihofiziologichni zakonomirnosti profesynogo samozdlysnennya osobistosti: monograflya [Elektronniy resurs] / O.M. Kokun, V.V. Klimenko, O.M. Korniyaka, O.R. Malhazov [ta In.] ; za red. O.M. Kokuna. – K.: Pedagogichna dumka, 2015. – 297 s. – Rezhim dostupu: <http://lib.iitta.gov.ua/10038/>.

7. Gewirth A. Self-Fulfillment / A. Gewirth. – Princeton, NJ.: Princeton University Press, 2009. – 235 p.

Panasenko N.M. Factors of professional self-fulfillment of specialists in the field of information technologies - programmers and system administrators. The article presents the results obtained from the empirical research aimed at identifying of the psychological factors of professional self-fulfillment of information technologies - programmers and system administrators. It is established that the most expressed general factor of professional self-fulfillment in them is the degree of independence of values and behavior of the subject from external influence. This factor was prominent both in terms of two generalized indicators of professional self-fulfillment (general level, level of self-actualization) and for two out of ten signs that make up the specified levels (the need for professional development and the existence of a project of own professional development).

This factor was prominent as for all three generalized indicators of professional self-realization (general level, levels of internal and external professional self-fulfillment) and for seven out of ten signs that these levels make.

Additional factors are two different scales of the Shostrom Inventory for Self-Actualization, which characterize the ability of man to integrate the perception of the world and people and the ability to accept his irritation, anger and aggression as a natural manifestation of human nature.

Also, the negative factors influencing the level of professional self-realization of doctors were determined. Such factors were the following symptoms of professional emotional burnout, such as cramping, self-dissatisfaction and personal removal (depersonalization).^t of the SAT test).

Prospects for further research are to develop, based on the results obtained, practical technological approaches aimed at promoting of self-fulfillment of information technologies - programmers and system administrators.

Key words: self-fulfillment, professional self-fulfillment, factors of self-fulfillment, specialist in the field of information technologies, programmer, system administrator.

УДК: 378.091

Сабліна Н. В.

СУБ'ЄКТИВНІ ОСОБИСТІСНІ КРИТЕРІЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Сабліна Н. В. Суб'єктивні особистісні критерії адаптації студентів до навчання в медичному коледжі. В статті приводяться конкретизовані результати експериментального дослідження адаптації студентів першого курсу медичного коледжу, а саме суб'єктивні особистісні критерії, що впливають на даний процес.

Ключові слова: адаптація, особистісні критерії, професійна адаптація, соціально-психологічна адаптація, експеримент.

Сабліна Н. В. Субъективные личностные критерии адаптации студентов к обучению в медицинском колледже. В статье приводятся конкретизированы результаты экспериментального исследования адаптации студентов первого курса медицинского колледжа, а именно субъективные личностные критерии, влияющие на данный процесс.

Ключевые слова: адаптация, личностные критерии, профессиональная адаптация, социально-психологическая адаптация, эксперимент.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку України та на ринку праці велике значення має підготовка у медичних навчальних закладах фахівців високої кваліфікації, що вміють аналізувати, пояснювати і прогнозувати. У